

Manligt, kvinnligt eller mänskligt?

Ett exempel från tematiska studier i gymnasiet – av Malin Lundkvist

Detta material tar sin utgångspunkt i ett temahäfte med dito uppgiftshäfte med samma namn som skapades av några kollegor i svenska på Sågbäcksgymnasiet i Huddinge i början av 2000-talet. Därifrån har jag hämtat följande uppgifter och texter i mer eller mindre bearbetad form: introduktionen med "Heta stolen", ordlistan, uppgiften till 1 Mosebok, referatuppgiften till texten "Maktskifte i Lillhärdal", uppgiften kring jämlikhet i lagtexter och på arbetsmarknaden samt uppgiften till utdraget ur Shoo bre.

Till Sverige kommer det människor från hela världen med olika bakgrund och olika värderingar, vilket kan leda till kollisioner i mötet med det svenska samhället. Ett område som det ofta blir kulturkrockar kring är frågor som rör genus, jämställdhet och könsroller. För att nå ökad förståelse för det svenska samhällets och den svenska skolans värdegrund när det gäller dessa frågor är det angeläget att denna värdegrund synliggörs i olika ämnen.

Följande är ett exempel på ett tematiskt upplägg av kursen Svenska som andraspråk 1 på gymnasiet kring just synen på genusfrågor, jämställdhet och könsroller samt hedersproblematik ur olika aspekter. Exempel på sådant är kvinnans (och barnets) rätt att bestämma över sig själv, hedersproblematik som tvångsäktenskap, könsstympning och hedersvåld, samt HBTQ-frågor, men dessa komponenter ingår i ett större sammanhang. Genom en studie av det större perspektivet är det en förhoppning att detta ska bidra till integrationsprocessen. Här följer en kort presentation av materialet.

Detta upplägg inbegriper i stort sett alla centrala moment som ingår i kursen Svenska som andraspråk 1 (förutom att bara en liten del av språksociologin berörs) och gör det möjligt att träna alla de förmågor som är en del av kursen. I samband med varje inslag sker en språkutvecklande inlärningsprocess ur olika synvinklar.

Varför ett tematiskt upplägg? Förutom innehållsliga fördelar blir själva temat en kontext som befrämjar språkinlärning. Genom att kontinuerligt under kursens gång dra paralleller till tidigare genomförda moment får eleverna många möjligheter att träna ord och begrepp. Ett viktigt inslag är tidningsartiklar som definitivt tar upp angelägna aktuella frågor och bidrar med i vardagen användbara och relevanta ord, begrepp och samtalsämnen. Dagligen publiceras artiklar som kan användas till detta tema.

Självklart hinner man inte med alla dessa moment, men man kan försöka täcka in så många aspekter av temat som möjligt. När det gäller ett sådant här tema kan det dessutom vara fördelaktigt att ha olika valmöjligheter beträffande de olika komponenterna i kursen. Man måste ju alltid ta i beaktande den aktuella gruppens sammansättning med avseende på exempelvis förkunskaper i svenska. Dessutom är en lyhördhet för deltagarnas tidigare erfarenheter nödvändig för att inte någon ska behöva utsättas för exponering av sådant som tidigare orsakat trauman.

Om man vill använda materialet i någon annan årskurs, eller i ämnet svenska, är det bara att formulera uppgifter utifrån de aktuella kursmålen. Ifall man känner för att använda materialet i ämnet svenska ingår ju även en del litteraturhistoriska texter.

När det gäller en del av materialet nedan står det inte alltid någon specificerad uppgift vid varje alternativ. Men det är inte svårt att formulera t ex en bok- eller filmanalys utifrån en frågeställning man får efter att ha studerat verket och sedan får eleverna analysera boken utifrån denna, samt kanske även anknyta till en artikel med relevans för innehållet. Ibland kan det räcka med olika typer av kortskrivning, som att skriva ner sina reflektioner kring något som berört en.

Detta tema kan utvecklas i all oändlighet. Exempelvis skulle man kunna läsa noveller från elevernas hemländer med motiv med anknytning till temat eller ta upp somliga aspekter lite utförligare. Viktigt är dock att man i förberedelsearbetet sätter sig in i de företeelser som behandlas, exempelvis hedersproblematik, och att man sedan gör materialet till "sitt".

Introduktion

Vi inleder med HETA STOLEN och olika påståenden kring frågor som rör genus, jämställdhet och könsroller.

Ordlista

Vi går igenom en ordlista med ord som är relevanta för temat. Eleverna får slå upp ordens betydelse, förklara vad de betyder samt formulera en mening med varje nytt ord. Dessa ord återkommer sedan fortlöpande i olika sammanhang under kursens gång och det betonas att eleverna ska använda dessa ord aktivt i både tal och skrift. Exempel på ord i ordlistan är matriarkat, patriarkat, feminin, maskulin, feminism, sexism, könsidentitet.

Hur ser traditionella könsrollsmönster ut? Varifrån kommer dessa?

Vi ringar in traditionella könsrollsmönster och läser 1 Mosebok, avsnittet där Gud skapar mannen och kvinnan, samt lite senare driver ut dem ur Edens lustgård. Här tilldelar Gud mannen och kvinnan olika roller och uppgifter. Vi diskuterar denna text ur olika aspekter och tar upp vad en myt är. Man kan även jämföra med liknande berättelser från elevernas egna kulturer (likheter/skillnader).

Hur kan man jobba med att bryta ner traditionella könsrollsmönster?

Vi läser artikeln "Maktskifte i Lillhärdal" av Anna Lytsy (Tidningen Vi 17/2003), som beskriver ett projekt på en låg- och mellanstadieskola på landsbygden, vilket går ut på att förändra traditionella könsrollsmönster i området. För att underlätta för eleverna läser vi texten i en avsevärt reducerad form utifrån bakgrundprojekt-resultat, vilket gör att den lämpar sig bra att använda till referatskrivning. Men man kan självfallet ta vilken tidningsartikel som helst med anknytning till temat som grund för referatskrivning.

Kan killar dansa balett?

Vi ser filmen Billy Elliot som skildrar en 11-årig pojke i ett patriarkalt gruvarbetardistrikt i norra England som föredrar balett framför boxning. Med utgångspunkt från diskussionsfrågor går vi igenom olika begrepp som aktualiseras i filmen: patriarkat, könsrollsmönster, jämlikhet, homosexualitet, transvestit m fl. Eleverna får sedan skriva

en utredande uppsats utifrån frågeställningar kring dansens betydelse för Billy, synen på vuxenrollen och föräldraskapet, huruvida dans är för tjejer och boxning för killar, Billys homosexuelle kompis Michael och den roll han spelar i filmen – under själva filmdiskussionen kommer vi in på begreppet könsidentitet i samband med denne, o s v. (Denna uppgift formulerades av lärarkandidaten Caroline Avebjörk).

Att få gå i skolan är ingen självklarhet

Alla, både kvinnor och män, har rätt att utvecklas för att kunna nå sin fulla potential. Detta gäller även barn, varför alla barn bör ha rätt att gå i skolan, vilket inte är en självklarhet överallt. 2014 fick Malala Yousafzai Nobels fredspris för sin kamp för flickors rätt till skolgång. Vi läser Jag är Malala, eller ett utdrag därur, och funderar tillsammans över varför det finns somliga som inte tycker att flickor ska få gå i skolan och utbilda sig. Vi reflekterar över varför flickors skolgång för somliga människor ter sig så hotfull och diskuterar frågan om alla barns lika rättigheter. I detta sammanhang går vi igenom centrala delar av FN:s barnkonvention och anknyter Malalas engagemang till denna. I samband med detta kan man öva skriftlig argumentation, t ex varför även flickor ska ha rätt att få gå i skolan.

Hur mycket självständighet bör kvinnor ha?

Vi läser romanen "Det går an" av Carl Jonas Love Almqvist, som handlar om äktenskapsfrågan och kvinnors strävan efter självständighet ur ett med svenska mått mätt historiskt perspektiv. Romanen diskuteras som en spegel av sin tid när det gäller äktenskap, val av äktenskapspartner och kvinnors självständighet. Eleverna får sedan resonera kring vad de känner igen sig i och vad som är främmande för dem. Vi tar också upp hur det ser ut i Sverige idag. Eleverna får skriva en bokanalys där de får anknyta till frågor som berörts i diskussionen, vilken inbegriper ett jämförande moment. Detta ger dem också möjlighet att röra sig på en skala från det personliga perspektivet till det samhällsrelaterade.

Sverige och jämställdheten

Vi läser ett utdrag ur skollagen om skolans jämställdhetsmål, samt ett utdrag ur jämställdhetslagen och diskuterar centrala begrepp i dessa samt vad de står för. Sedan går vi igenom viktiga årtal för kvinnans frigörelse i Sverige. Därefter ger vi oss i kast med jämställdheten på arbetsmarknaden idag. När man talar om jämställdhet brukar man bl a. avse lika lön för lika arbete. Titta på diagrammet på s. 12 i Lena Johanssons artikel "Har män högre värde?" i Valfärdsbulletinen nr1 2002. Diskutera!

Ombytta roller

Låt eleverna kort skriva ner ett scenario med ombytta roller ur jämlikhets- och könsrollssynvinkel. Eleverna får läsa upp detta för varandra. Kanske kan man också välja ut något av scenarierna och dramatisera detta. Läs sedan någon artikel som handlar om det matriarkala samhället på Bijagosöarna i Västafrika. Ifall läraren först läser högt och byter ut alla kvinnliga namn, substantiv och pronomen mot manliga motsvarigheter brukar eleverna inte reagera. Men om man sedan läser den aktuella artikeln som den är blir det en reaktion bland eleverna! Filmaren Leyla Assaf Tengroth har gjort en film om detta samhälle, Vår gud är en kvinna. Om man lyckas få tag på denna film blir det ett fyrtio minuter långt besök i uppochnervända världen!

Kvinnor som myndighetspersoner

Vi läser krönikan "En obegriplig värld befolkad av kvinnor" av Christina Magnusson (DN 20130311) som handlar om alla de kvinnor som invandrare möter i form av socialarbetare och andra myndighetspersoner. Hur reagerar man som nyanländ i dessa möten? Vi diskuterar könsrollsmönster, jämlikhet och kvinnoyn. I samband med detta kan man skriva en krönika kring någon aspekt på temat.

Att ta kvinnor i hand

Vi läser artikeln "Att vägra ta kvinnor i hand måste få konsekvenser" av Reinhold Fahlbeck m fl (DN 20131113) samt tittar på ett inslag ur tv-serien "Lilyhammer", där en manlig kursdeltagare i nybörjarnorska vägrar ta den kvinnliga läraren i hand. Även här diskuterar vi könsrollsmönster, jämlikhet och kvinnoyn. Hälsningsceremonin ur Lilyhammer kan man spela upp som en sketch för att sedan diskutera hur situationen

hade kunnat hanteras annorlunda av de olika inblandade individerna. Elever med olika förslag på alternativa ageranden får byta plats med den person som de tycker skulle ha gjort och sagt annorlunda, och varför de tycker det. Sedan kör man sketchen om och om igen. Användandet av forumteater blir en process genom vilken eleverna får uppleva den ifrågasättande situationen och därigenom kan de eventuellt skaffa sig en mer eller mindre medveten strategi för liknande situationer. Efter varje omgång diskuterar man hur personerna upplevt händelsen, vad som blev bättre eller sämre, ifall någon reagerade oväntat o s v.

Gift mot sin vilja

Vi läser romanen "Stjärnlösa nätter" av Arkan Asaad, som handlar om hur dennes alter ego blir bortgift och hur han reagerar på detta. Diskussionen rör frågor om kärlek och tvångs gifte, men vi kommer också in på hedersproblematik. Under läsningen stannar vi upp inför starka scener och diskuterar hur händelserna kunnat ta en annan vändning. Dessa situationer blir till små scener kring vilka vi genomför forumteater. Det faktum att boken behandlar en pojke som blir bortgift skapar en mer neutral utgångspunkt för diskussionen. Eleverna får skriva en bokanalys där de också får anknyta till egna erfarenheter i ämnet.

Hur känner sig någon som tvingats gifta sig? Hur känner sig någon som måste dölja sin kärlek?

Vi går tillsammans in på youtube under rubriken "Groom and Bride Ashamed – Sad – Afghanistan" (<http://youtube/HtA7oJ99nLU>) och funderar kring det vi ser. Vi diskuterar ovanstående frågor och eleverna får rita, måla eller göra ett collage där de får gestalta känslan av att bli bortgift mot sin vilja alternativt känslan av att behöva dölja att man är kär. Ett alternativ är att skriva dikter. Dessa skulle kunna ta sin utgångspunkt i exempelvis Stjärnlösa nätter, då man kan "spara på" starka meningar från denna roman och utgå från dessa eller sammanställa dessa i en viss ordning.

Hjälp – ingen får se oss!

KÄRLEKEN ÄR FRI

Eftersom det är relativt vanligt att elever har läst "Shoo bre" av Douglas Foley, läser vi ett utdrag ur denna ungdomsroman, nämligen det avsnitt där syrianske Elias och turkiska Zeynep i smyg träffas vid Albysjöns strand. Deras kärlek är "omöjlig" då han är kristen och hon muslim, så de måste träffas i smyg. Här tar vi upp den med åldern ökande kontrollen av kvinnor och andra aspekter på hedersproblematik. Vi diskuterar varför ingen får se Elias och Zeynep tillsammans och vad som kan hända ifall någon kommer på dem. Eleverna får komma på förslag till hur problemet ska lösas, en diskussion som fortsätter som skriftlig övning, antingen i form av ett brev till Elias och Zeynep, eller i form av en novell om "omöjlig" kärlek (olika kulturer, ung/gammal, olika sexuell läggning o s v).

Jalla, jalla!

Denna film skildrar såväl uppgjorda äktenskap som hur det känns att bli tvingad att gifta sig med någon man inte älskar, som kärlek över kultur- och religionsgränserna. I filmen är släktens påverkan på processen tydlig. I detta sammanhang tar vi upp seden med att fadern "ger bort" dottern till brudgummen. I samband med detta kan man anknyta till den diskussion som uppstod inför kronprinsessan Viktorias bröllop, då hon bröt mot den svenska traditionen att brud och brudgum (som jämlikar?) tillsammans går fram till vigselförrättaren, i o m att hon lät pappa kungen eskortera henne fram till altaret. Hur är eleverna vana vid att en ev. liknande ceremoni går till? Har de funderat på varför man gör som man gör, vad olika procedurer står för? Vi diskuterar också vad som kan vara extra givande och spännande med att gifta sig med någon från någon annan kultur, men också vad som kan vara problematiskt.

Hur ska idealmannen/idealkvinnan se ut och vara?

Detta arbete inleds med en diskussion kring detta. Vilken roll spelar likheter/skillnader? Måste man ha samma bakgrund eller kan det vara givande att vara olika? Eleverna får göra varsitt collage av tidningsurklipp av drömmannen/drömkvinnan och sedan presentera denna i ord eller skrift, samt motivera varför de tycker som de gör.

Varför är kärleken en röd ros?

KÄRLEKEN ÄR FRI

"Romeo och Julia" av William Shakespeare kräver ingen presentation och som med allt annat egentligen, kan man ju göra vad som helst med detta verk. Samma motiv som i Romeo och Julia finns i "Pyramus och Thisbe" ur Metamorfoser av Ovidius och paralleller finns även till Tristan och Isolde ifall man vill stanna upp vid temat "olycklig kärlek". I "Pyramus och Thisbe" symboliserar väggen mellan de båda husen bokstavligen den mur som annars är osynlig i form av att föräldrarna/konventionerna förbjudit de ungas kärlek. I "Pyramus och Thisbe" finns en spricka i väggen som möjliggör korta stunder av den förbjudna gemenskapen. Hur kan två som älskar varandra träffas trots att det är förbjudet? Varför får inte dessa personer gifta sig med varandra? Dessa litteraturhistoriska texter kan man anknyta till exempelvis "Shoo bre" och till olika verkliga fall. Ifall man tänker sig att se filmen Shakespeare In Love kunde det vara bra att läsa ett utdrag ur just Romeo och Julia samt att se någon filmatisering av dramat.

Måste man dö för att man älskar "fel" person?

I Gabriel Garcia Marques "Krönika om ett föreådat dödsfall" sker mord p.g.a. av sårad heder. Detta mord sker i en latinamerikansk kontext, vilket kan fungera som "neutral mark" att diskutera detta tema på, då det inte är denna del av världen som oftast brukar förknippas med hedersproblematik. Vi tittar på hemsidan www.memini.co, som är en minnessida över människor, mestadels kvinnor, som fallit offer för hedersbaserat våld/mord, och reflekterar över deras öde. Dessutom läser vi "Fadimes hela tal i riksdagen" som hon höll den 20 november 2001, två månader innan hon blev skjuten till döds av sin pappa p.g.a. att hon ansågs ha skadat familjens heder. Detta tal var infört i Aftonbladet 2002-02-03. På youtube finns en inspelning av Fadimes tal: "Fadimes hela tal i riksdagen i november 2001". Ett alternativ är att titta på filmen "Banaz A Love Story" på youtube. Detta blir utgångspunkt för diskussioner och skrivande.

Makt och heder

Vi läser och/eller tittar på en uppsättning av August Strindbergs drama Fröken Julie och diskuterar maktförhållandena i dramat samt hur dessa utvecklas. Vem är stark och vem är svag i relationen mellan de olika karaktärerna? Vilken betydelse spelar hedern för utgången som visserligen inte är helt given men som ofta tolkas som att Jean hypnotiserar Julie till att begå självmord?

Anknyt till det faktum att många hedersmord maskeras som självmord. Eleverna får sedan skriva ett brev utifrån antingen Julies, Jeans eller Christines synvinkel, där de berättar om midsommarkvällens händelser och reflekterar över dessa. De som väljer Julies perspektiv får formulera sitt brev som ett avskedsbrev.

Om att kontrollera kvinnors kroppar

Vi läser kapitel 4 i "En blomma från Afrikas öken" av Waris Dirie. Boken handlar om Waris väg från uppväxten i en nomadiserande klan i Somalia till att hon blev topmodell i England. Det aktuella kapitlet handlar om hur Waris blir utsatt för det övergrepp som utgör den råaste formen av kontroll över kvinnokroppen och därmed kvinnors sexualitet, nämligen könsstympning. Vad får Waris och de andra flickorna veta inför "det" som förbereder dem för/introducerar dem i vuxenvärlden? Hur byggs förväntningarna upp inför ceremonin som gör flickan till en vuxen kvinna? Förekommer det hot? Varför vill Waris göra likadant som hennes storasyster? Hur förändras hennes inställning till "ceremonin" när hon tänker på storasyster Alams ansiktsuttryck? Vad hade hänt med de försvunna kusinerna? Beskriv vad Waris känner under ingreppet! När vi diskuterat det som står i detta kapitel utifrån dessa frågor pratar vi om denna groteska sedvänjas ursprung. Vi diskuterar bl a begreppet "renhet" utifrån texten och tar upp vad som på olika nivåer kan göras för att stävja detta otyg. Dessutom kommer vi in på vilken hjälp det finns att få om man blivit utsatt för detta uttryck för barbari. Återigen kan man anknyta till FN:s barnkonvention.

Slöjan – ett skydd eller en begränsning?

Många ser bruket att bära slöja som ett uttryck för kvinnoförtryck. Ett exempel på detta är Iran, där flickor från sju års ålder måste bära slöja. Men det finns kvinnor som själva valt att ha på sig slöjan. För bakgrundsinformation googla på Masih Alinejad, en iransk kvinna numera boende i England som startade en facebook sida där kvinnor som måste bära slöja får visa upp sig utan densamma, och "hijabuppropet", ett svenskt initiativ där svenska kvinnor tog på sig slöjan till stöd för en kvinna som blivit allvarligt misshandlad just p.g.a. att hon bar slöja. Hur försvarar slöjans förespråkare användandet av densamma? Vilka argument finns det mot att använda slöja? Vad beror dessa båda

synsätt på? Diskutera detta och anknyt till olika begrepp av relevans för sammanhanget, som begränsning och renhet.

Varför vågar tjejer inte polisanmäla att de blivit våldtagna?

Vi läser Joyce Carol Oates roman "Våld – en historia om kärlek" (som f ö också finns i en lättläst version). En stor del av den läses högt, då den är berättartekniskt svår. Denna roman handlar om en brutal gruppvåldtäkt och hur den kvinna som är offer för våldtäkten bryts ner, dels p.g.a. själva övergreppet, dels till följd av hur hon behandlas under rättegångsprocessen och de hot hon får ta emot inför denna. Vi diskuterar kvinnosyn och våld mot kvinnor med utgångspunkt i romanen. Eleverna får skriva en romananalys och den fråga de behandlar är just varför många tjejer inte vågar polisanmäla att de blivit våldtagna. I denna analys ska de anknyta till artikeln "Sexbrotten mot tjejer viftas bort" av Ulrika By (DN 131127). Nätversionen heter "Råare attityd till sex bland unga". Denna artikel handlar om dagens allt hårdare klimat på den sexuella fronten bland ungdomar av idag, vilket inbegriper den nya tekniken som möjliggör hot om att lägga ut bilder på sociala medier osv.

Shakespeare In Love

Denna film jonglerar många aspekter på det aktuella temat. Den handlar om kvinnan från överklassen, bortlovad till en nyrik ägare till en tobaksplantage i kolonin Virginia, som förälskar sig i en speciell författares poesi, varpå förälskelsen snart överförs till författaren själv. Denna kvinna drömmer om självförverkligande och vill inget hellre än att bli skådespelare, men i det elisabetanska London var skådespelaryrket endast tillåtet för män. För att få tillfälle att umgås med denne man samtidigt som hon kunde få leva ut sin skådespelardröm klär hon ut sig till man och får en roll i det skådespel som Shakespeare håller på att skriva. Författaren/regissören tycks känna en märklig dragningskraft till den unga "Master Kent" (som han först tror är den han utger sig för att vara), som har slagit vad med drottning Elizabeth (en kvinna i en mans profession) om huruvida poesin kan gestalta den sanna kärleken.

I samband med denna film skulle man kunna läsa någon bok om de flickor i Afghanistan som kläs ut till pojkar, t ex Jenny Nordbergs "De förklädda i flickorna i Kabul" (utgivning

mars 2015) eller "Den osynliga flickan" av Deborah Elli. En artikel som handlar om samma sak är "Klär sig som pojke för arbetet" av Göran Engström (Sydsvenska Dagbladet 20120219). Vilka likheter är det mellan dessa flickor och "Master Kent" i filmen?

Krönikan "Turkiska tv-såpor banar väg för nya könsroller" av Anders Björkman (SvD 20141019) handlar om iranska kvinnor som byter kön, men inte p.g.a. sin könsidentitet utan p.g.a. alla de fördelar man har när man är man. I väst är det enligt artikeln i stället fler män än kvinnor som byter kön, men då kan man anta att det är av könsidentitetsskäl. Detta skulle kunna vara en övergång till att ta upp HBQT-frågor.

Och så lite språksociologi samt lite annat smått och gott kring språk och genus

När man behandlar ämnet språksociologi, alltså gruppspråk, brukar man ta upp svordomar och andra kraftuttryck. Många är vi som känner igen ord och uttryck som "hora", "bitch", "jag ska knulla din morsa" resp "jag ska koka din farsa". Man kan lista sådana ord från elevernas egna hemspråk på tavlan och diskutera varför det är så kränkande att slänga sådana uttryck i ansiktet på folk. Därmed är man inne på kvinnosyn, heder och liknande. Något som inte har med språksociologi att göra men däremot är exempel på hur samhällets kvinnosyn speglas i språket är ord och uttryck som "nämndeman", "ombudsman", "man ur huse", "man över bord" o.s.v. Eleverna kan få försöka komma på andra ord som illustrerar detta. I jämställdhetens namn ska det dock påpekas att ordet "människa" tidigare refererades till som "hon". En mer eller mindre uttalad politisk agenda med ett genusperspektiv kan skönjas i svenskans nya pronomen "hen". Dessutom har ett alternativt bruk av objektsformen "en" som subjekt i stället för "man" blivit allt vanligare. I stället för "Man kan inte göra på det viset" finns det de som säger "En kan inte göra på det viset", vilket också förekommer i vissa dialekter. Detta bruk har uppstått då somliga människor annars antas ha identifierat pronomenet "man" med substantivet "man".

Muntlig framställning: För eller emot?

I ett sådant här tema finns det många varianter på argumentationsämnen. Eleverna kan argumentera för eller emot kvinnor/män i yrken som vanligen utövas av individer av det motsatta könet, lika lön för lika arbete, slöjförbud, att få gifta sig med den man vill etc.

Avslutande uppsats

Temastudiet avslutas med en större uppsats som förberedelse inför nationella provet. Uppsatsämnena anknyter alla till temat och behandlar var sin aspekt på detta. I uppsatsskrivandet ingår att anknyta till det material som behandlats under året. Om man vill kan man specificera vilka texter som hör till respektive ämne.

För vidare information

hedersfortryck.se

institutetmothedersfortryck.se

mucf.se/att-bli-gift-mot-sin-vilja

hbv-awareness.com